

Lastensuojelu kaipaa vaihtoehtoja

Professori Pirjo Pölkki toivoo lisää yksilöllisyyttä ja vaihtoehtoja sekä ehkäisevään että korjaavaan lastensuojelutyöhön. Erityisesti yksityisestä perhehoidosta on monin pakkoin huutava pula.

■ TEKSTI MARI VEHMANEN ■ KUVAT ARI-PEKKA KERÄNEN

Miten voi suomalainen lapsiperhe? Maamme ainoa lastensuojelun professori Pirjo Pölkki kuuluu niihin henkilöihin, joille tämän laajan kysymyksen voi perustellusti esittää.

– Useinhan kuulee nykyään sanottavan, että suomalaisten lasten ja nuorten hyvinvointi jakautuu kahtia: osalla menee paremmin kuin koskaan, mutta joillakin taas ongelmat alkavat kasautua jo varhain. Tähän näkemykseen voi yhtyä myös lastensuojelun näkökulmasta.

Eräs lastensuojelun tämän hetken ilmiöistä on Pirjo Pölkin mukaan se, että varsinkin kiireellisten huostaanottojen määrä lisääntyy.

– Näissä tapauksissa tilanne on pääsyt hyvin vakavaksi. Osa perheistä siis näyttää putoavan kaikkien yhteiskunnan turvaverkkojen läpi. Vaikeuksia ei havaita ajoissa sen paremmin neuvolassa, päivähoidossa kuin koulussakaan – tai ainakaan niihin ei löydetä apua.

Teini-ikäisten tyttöjen osuus kiireellisesti huostaanotetuista kasvaa jatkuvasti.

– Tyttöjen elämä ei siis vaikuta olevan

hallussa. Ongelmien nippuun kietoutuu usein esimerkiksi päihteiden käyttöä ja epäsosiaalista käytöstä, Pirjo Pölkki kuvailee.

Vanhemmuus on osin hukassa

Yhtä stereotyyppistä kuvaa lastensuojelun piiriin tulevista perheistä on Pölkin mukaan mahdoton piirtää.

– Tukea tarvitsevia perheitä on kaikissa tuloryhmissä. Vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmat kyllä ovat usein mukana kuvassa.

Vaikkei raha siis määrittele yksioikoisesti perheiden pärjäämistä, yleisellä talouden ja työelämän kehityksellä on Pölkin mukaan lopulta vaikutuksensa lapsiinkin.

– Suomessa lapsiperheiden köyhyys ehti olla pitkään aivan minimaalista. Mutta nyt jatkuva taloudellinen huoli alkaa olla todellisuutta yhä useammassa, erityisesti yhden vanhemman perheessä.

Työn silppuuntuminen tekee elämästä tempoilevaa.

– Välillä töitä ei ole, mikä rasittaa vanhempia. Hetken kuluttua taas tekemistä ja kiirettä voi olla liikaakin, ja perheen arjen aikatauluttaminen käy vaikeaksi.

Myös väitteet vanhemmuuden katoamisesta ovat Pirjo Pölkin mukaan osittain oikeutettuja. Jos oma elämä on rempallaan, ei lapsista huolehtiminenkaan onnistu.

– On tosiaan pieni joukko vanhempia, joiden on vaikea hahmottaa esimerkiksi varhaisen vuorovaikutuksen tai rajojen asettamisen tärkeyttä. Aivan liian vähälle huomiolle jäädessään ei yksikään lapsi selviä.

Perhehoidon lisäämiselle olisi runsaasti hyviä perusteita.

Konkreettista apua

Pirjo Pölkin mukaan lastensuojelun järjestäminen vaihtelee suuresti kunnittain. Tämän vuoksi tukea tarvitsevat perheet ovatkin keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa asuinpaikan perusteella.

Lisää vaihtoehtoja tarvittaisiin Pölkin mielestä lastensuojelun jokaiselle tasol-

Läheisneuvonpito on hyvä työkalu. – Isovanhempien iästä ollaan toisinaan turhankin huolestuneita heidän ollessaan valmiita lapsenlapsen huoltamiseen, Pirjo Pölkki sanoo.

Kenestä on kyse?

Pirjo Pölkki, 64, Itä-Suomen yliopiston lastensuojelun professori.

Psykologian tohtori. Työskennellyt pitkään sekä kliinisessä työssä että sosiaalityön koulutuksessa.

Tutkii lastensuojelun prosesseja ja vaikuttavuutta Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa. Aikoo jatkaa työssään vielä nelisen vuotta.

Kolmivuotiaan lapsen isoäiti.

Harrastukset musiikki, kirjallisuus, luonnossa liikkuminen ja puutarhatyöt.

le heti kevyistä avohuollon toimista alkaen.

– Ensimmäisten ongelmien ilmaantuessa riittäisi monesti varsin käytännöllinen tuki. Esimerkiksi uupunut yksinhuoltaja saattaa tarvita yksinkertaisesti apua kotiaskareisiin. Ja kyllä myös konkreettinen taloudellinen tuki voi usein ehkäistä tilanteen kärjistymistä perheessä.

Hyvin toteutettu ja riittävän intensiivinen perhetyö kuuluisi niin ikään Pirjo Pölkin mukaan jokaisen kunnan palveluihin.

– Kustannuksia totta kai tulee, jos työpari käy perheessä kaksi tai kolme kertaa viikossa. Mutta näin saadaan parhaimmillaan hyviä tuloksia ja onnistu-

taan välttämään vielä huomattavasti raskaampia ja kalliimpia toimia.

Myös aivan tavallinen päivähoito voi edistää merkittävästi perheen selviytymistä: tuoda rytmiä päiviin, tarjota vanhemmille kasvatuksellista tukea ja rikastaa lapsen maailmaa.

– Varsinaisten mielenterveysongelmien ratkomiseen pelkkä päivähoito ei tietenkään riitä.

Tärkeä osa ehkäisevää lastensuojelua olisi Pölkin mukaan myös se, että kouluissa olisi edes oppilashuollon perusmiehitys: kouluterveydenhoitaja, -lääkäri, -kuraattori ja -psykologi.

Sijaisperheille tukea

Suomalaista lasten sijaihuoltoa leimaa

Pirjo Pölkin mukaan laitosvaltaisuus. Esimerkiksi muissa Pohjoismaissa tilanne on lähes päinvastainen ja perhehoito huomattavasti yleisempää kuin meillä.

Perhehoidon lisäämiselle olisi runsaasti hyviä perusteita.

– Omassakin tutkimustyössäni olen havainnut, että oikein ajoitettu sijoitus sopivaan perheeseen voi olla lapselle tai nuorelle todellinen uuden elämän alku.

Pölkin mukaan koulutettujen sijaisperheiden vähyydelle on useita syitä. Vaikka sijaisperheiden palkkiot ovat parantuneet, muu tuki ei ole riittävää. Sijoitettavien lasten ja nuorten ongelmat ovat entistä moninaisempia ja vakavampia, joten sijaisvanhemmat tarvitsisivat yhä enemmän työhohjausta ja lisäkoulutusta.

– Positiivinen kehityssuunta on, että entistä tarkemmin etsitään juuri kulle-

kin lapselle tai nuorelle soveltuvaa sijaisperhettä. Esimerkiksi sillä on merkitystä, minkä ikäisiä perheen omat, biologiset lapset ovat. Myös heidän hyvinvointinsa on muistettava ottaa huomioon.

Lähipiiri tarkasteluun

Niin ikään sukulaissijoitusta voitaisiin Pirjo Pölkin mielestä käyttää meillä Suomessa nykyistä runsaammin. Läheisneuvonpito on hyvä työkalu, kun kartoitetaan sijoitusmahdollisuuksia lapsen tai nuoren lähipiiristä.

– Isovanhempien iästä ollaan toisinaan turhankin huolestuneita heidän ollessaan valmiita lapsenlapsen huoltamiseen. Kuusikymppiset ovat nykyään tervettä ja vireää väkeä. Tällaisissa sijoituksissa voi tosin olla muunlaista painolastia: herättää ristiriitaisia tunteja, ettei oma jälkeläinen ole selviytynyt vanhemmuudesta.

– Kun perhe on ongelmissa, yhdenkin ulkopuolisen aikuisen huomio ja tilanteeseen puuttuminen voi olla ratkaisevan tärkeää, Pirjo Pölkin muistuttaa.

Pirjo Pölkin mukaan yhä useammin voitaisiin miettiä, olisiko sijoitus mahdollista tädin, sedän, kummin tai vaikkapa aivan muun lapsen läheisen luokse.

Ammatillisesta sijaishuollosta ja laitoksista ei silti Pirjo Pölkin mukaan ole tarpeen tai mahdollistakaan luopua kokonaan.

– Perhehoito ei käy suinkaan kaikkiin tilanteisiin. Kaikkien pahimmin ongelmallisille nuorille tarvitaan jatkossakin jopa suljettuja laitospaikkoja.

Kaikki ammattiryhmät mukaan

Nykytrendeihin kuuluu sekin, että perheitä hakeutuu lastensuojelun piiriin vanhempien omasta tai toisinaan lapsen itsensä aloitteesta. Aiemmin lastensuojeluilmoituksen teki lähes poikkeuksetta joku perheen ulkopuolinen.

– Juuri tällä tavoin lastensuojelu on syytäkin nähdä: laaja-alaisena ja arvokkaana perheiden tukemisena eikä vain pakkokeinoina.

Lääkärit ovat Pirjo Pölkin mukaan osaltaan mukana ehkäisevän työn rinta-
massa.

– Nykyinen lastensuojelulaki antaa eri ammattiryhmille hyvät mahdollisuudet osallistua omilla keinoillaan. Lääkärienkin tulee noudattaa tarvittaessa velvollisuuttaan lastensuojeluilmoituksen tekemiseen – toki mielellään asiasta ensin vanhempien kanssa keskustellen.

Pölkin myös muistuttaa lain suomasta mahdollisuudesta lapsen laajaan terveystarkastukseen tarpeen tullessa jopa ilman vanhempien lupaa.

– Lääkäri voi keskustella varsin pieninkin lapsen kanssa ja kysyä häneltä, mitä kuuluu. Kun perhe on ongelmissa, yhdenkin ulkopuolisen aikuisen huomio ja tilanteeseen puuttuminen voi olla ratkaisevan tärkeää. ■